

Sju svåra år

Finansminister Magdalena Anderssons
bokslut

En rapport av Niklas Wykman och Oliver Rosengren

En finansminister som har blundat för Sveriges problem

Sedan Magdalena Andersson (S) tillträdde som chef för Finansdepartementet år 2014 har Sverige försämrats. Sveriges problem har skapats eller fördjupats av den politik som Magdalena Andersson bedriver.

Sverige är det enda EU-land där arbetslösheten har ökat sedan år 2014. Tillväxten är bland de lägsta i hela Europeiska unionen. Långtidsarbetslösheten i Sverige har aldrig varit så hög som nu. 675 000 utrikes födda i arbetsför ålder är inte självförsörjande. Nedmonteringen av arbetslinjen och bortprioriteringar av resurser till statens grundfunktioner har bidragit till växande kriminalitet och fördjupat utanförskap.

Sverige placerar sig i Europa-toppen vad avser dödligt skjutvapenvåld. Organiserade kriminella använder välfärden som bankomat genom fusk och bedrägerier – omkring 20 miljarder kronor betalas felaktigt ut från välfärden varje år. Det råder omfattande oordning i folkbokföringen och samordningsnumren. Stöldgods för miljarder passerar varje år landets gränser. Sverige har utnämnts till Europas farligaste land.

Vår konkurrenskraft i omvärlden har äventyrats. Sverige har omfattande problem med så fundamentala saker som elförsörjningen. Den stabila elförsörjningen har satts på spel på grund av att regeringen har avvecklat kärnkraft.

Magdalena Andersson har försvagat skyddsvallarna i de offentliga finanserna och monterat ner överskottsmålet. Två tredjedelar av överskottsmålet har avskaffats och Magdalena Andersson har argumenterat för att hela överskottsmålet ska avskaffas. Magdalena Anderssons statsbudgetar har inte nått överskottsmålet ett enda år och hon har fått kritik från Finanspolitiska rådet för att hon inte sköter de offentliga finanserna i linje med det finanspolitiska ramverket.

Anderssons sju år som finansminister präglas av löftesbrott. Inför valet år 2014 utlovades en rad åtgärder för jobb och tillväxt. Av dessa blev nästan inget av. Samtidigt utlovades att inga vanliga löntagare skulle få höjd skatt. Sedan dess har en rad skatter höjts eller införts.

När krisen kom var Andersson i det närmaste handlingsförlamad och Sverige har haft den märkliga ordningen att riksdagen har fått driva fram krispolitiken.

Denna rapport belyser centrala områden för den ekonomiska politiken och prioriteringar inom statens budget. Här granskas den svenska utvecklingen från det att Magdalena Andersson tillträdde, fram till i dag. Dessutom jämförs Sveriges utveckling med andra länders. Det är ett dystert bokslut för Magdalena Andersson som finansminister.

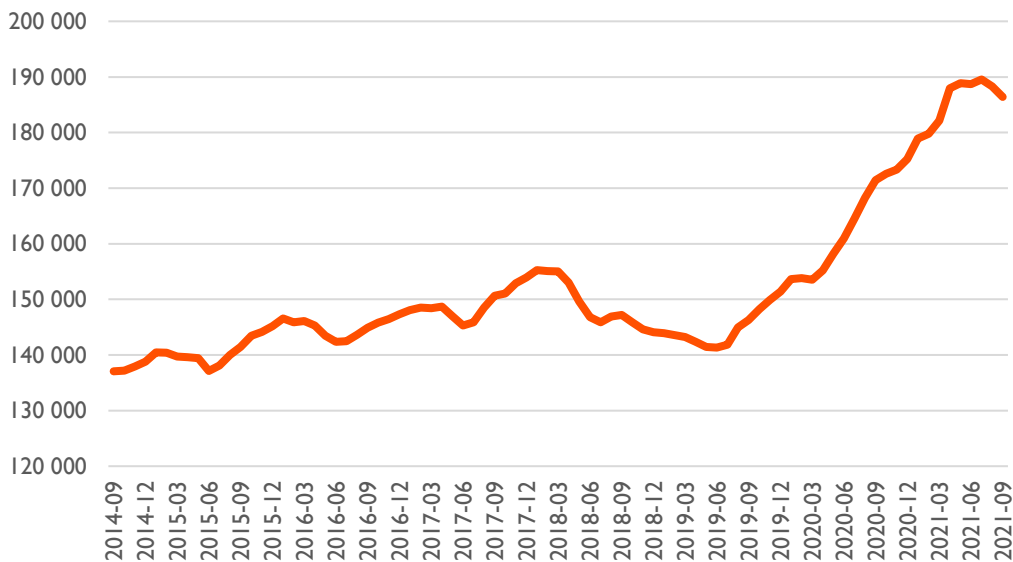
I. Nedmonteringen av arbetslinjen har skadat jobben

Magdalena Andersson var som socialdemokratisk statssekreterare i regeringen Persson, arkitekten bakom den politik som systematiskt gömde och glömde människor i utanförskap för att förbättra statistiken.

Hon kombinerar nu det med att återupprepa Socialdemokraternas misslyckanden inför 90-talskrisen. Såväl drivkrafterna att arbeta som konkurrenskraften urholkas.

Arbetslöshetsriskerna är stora i ett läge där utanförskapet och långtidsarbetslösheten redan är omfattande samhällsproblem.

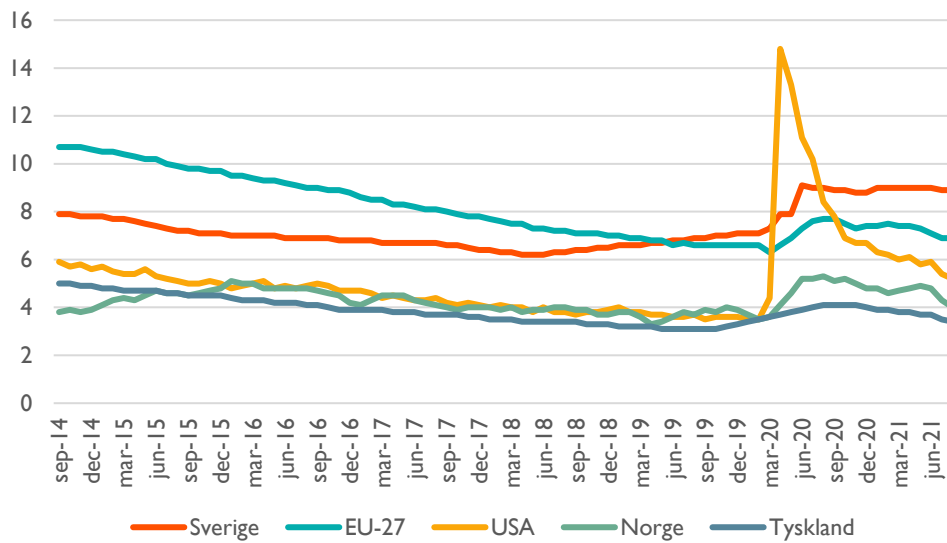
Diagram 1. Långtidsarbetslösa inskrivna vid Arbetsförmedlingen, antal personer

Källa: Arbetsförmedlingen

Som framgår av diagram 1 är långtidsarbetslösheten på rekordnivåer. Utvecklingen vad avser arbetslöshet är sämre än i andra länder (se diagram 2). Sverige är det enda landet i EU där arbetslösheten inte har minskat sedan år 2014 (se diagram 3).

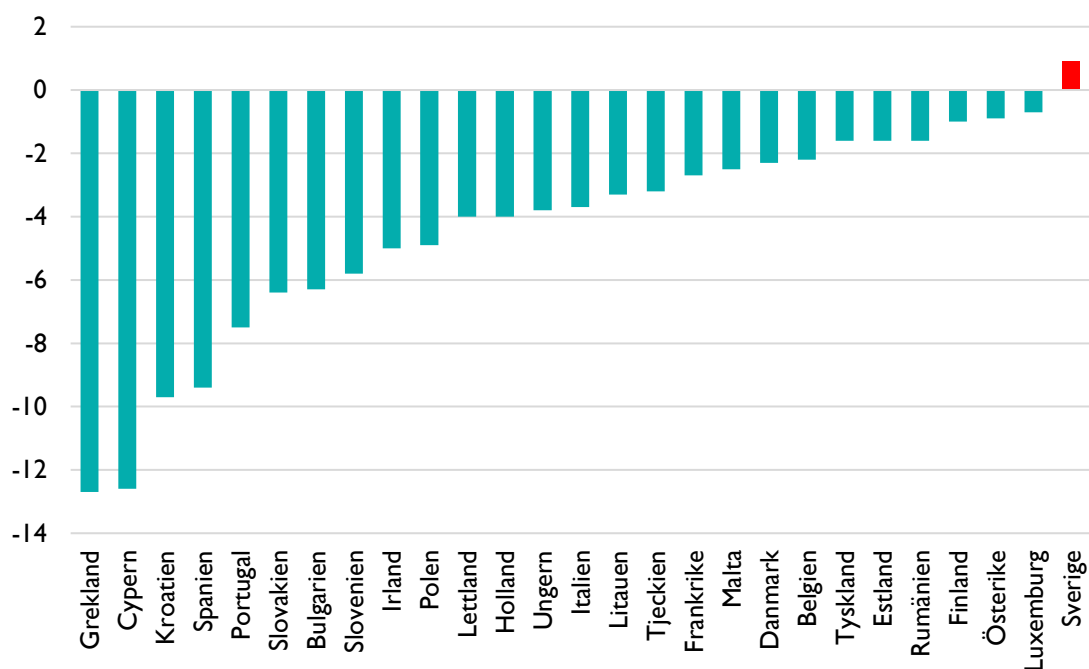
Diagram 2. Arbetslöshet, 15-74 år, procent

Källa: Eurostat

Magdalena Andersson lovade EU:s lägsta arbetslöshet inför valet år 2014. Efter sju år med ineffektiv jobbpolitik med jobbcoacher, extratjänster och höjda bidrag som basen i regeringens jobsatsningar har Sverige nu bland EU:s högsta arbetslöshet. Arbetslösheten i Sverige är till exempel nästan dubbelt så hög jämfört med både Danmark, Tyskland och Norge. Andelen som jobbar i Sverige har utvecklats sämre än något annat EU-land sedan Magdalena Andersson blev finansminister.

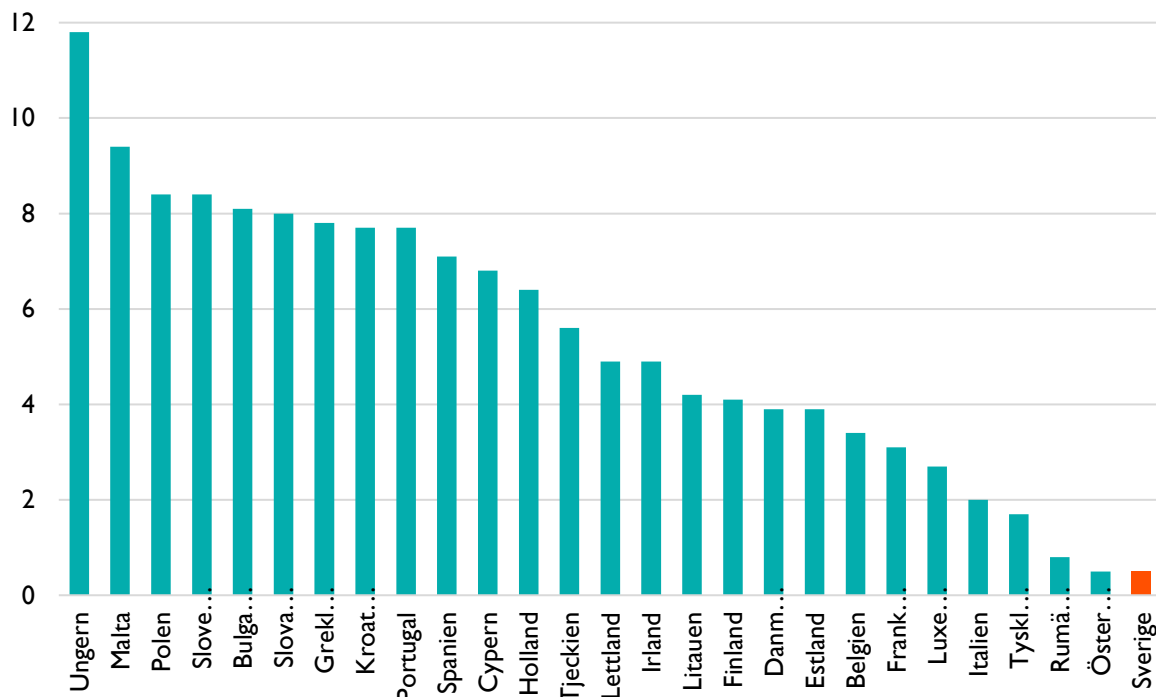
Diagram 3. Förändring arbetslöshet, EU-länder, sept 2014-sept 2021, procent

Källa: Eurostat, 15-74 år säsongrensade månadsdata

Magdalena Andersson försöker skylla misslyckandet med arbetslösheten på att arbetskraften utvecklats starkt. Ser man till sysselsättningsutvecklingen i diagram 4 är dock Sverige också sämst i EU, så hennes bortförklaring håller inte måttet.

Diagram 4. Förändring sysselsättningsgrad (2014Q3 - 2021Q2), procent

Källa: Eurostat, 20-64 år säsongrensade kvartalsdata

Magdalena Anderssons misslyckande med jobben har fått följdkonsekvenser för integrationen, utanförskapet och brotten. Kostsamma och ineffektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder i kombination med nedmonterad arbetslinje och utbyggda bidragssystem cementerar utanförskap, försvårar för integration och lägger grund för rekrytering till kriminella gäng.

Ett fördjupat exempel på Magdalena Anderssons jobbmisslyckande är att Sverige är det land med näst störst skillnad i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes född i hela EU. Enbart Rumänien har ett något större sysselsättningsgap mellan inrikes och utrikes födda än vad Sverige har.¹

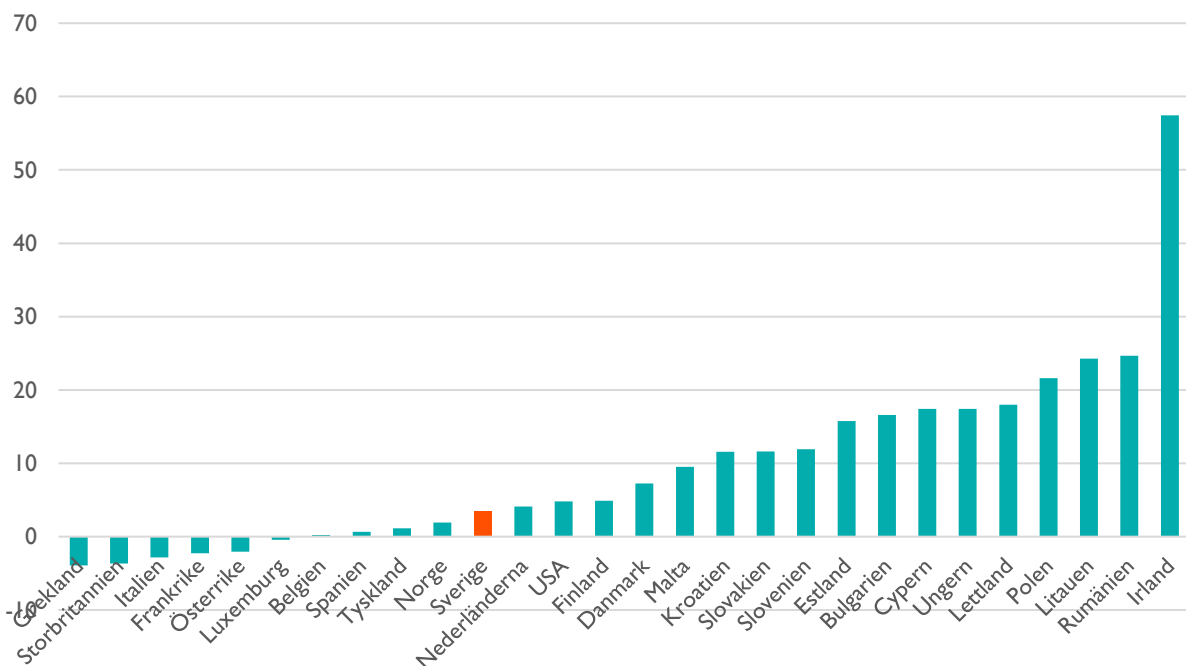
¹ Eurostat.

2. Svag utveckling för svensk ekonomi

Problemen i svensk ekonomi är djupare och orosmolnen fler nu än när Magdalena Andersson tillträdde. Europas tillväxt utvecklas svagt jämfört med USA och Asien, och Sveriges tillväxt utvecklas i sin tur svagt jämfört med övriga Europa. Sveriges genomsnittliga tillväxt per invånare var lägre på 2010-talet än på 1990-talet. Produktivitetstillväxten har halverats under 2010-talet jämfört med 1990-talet.

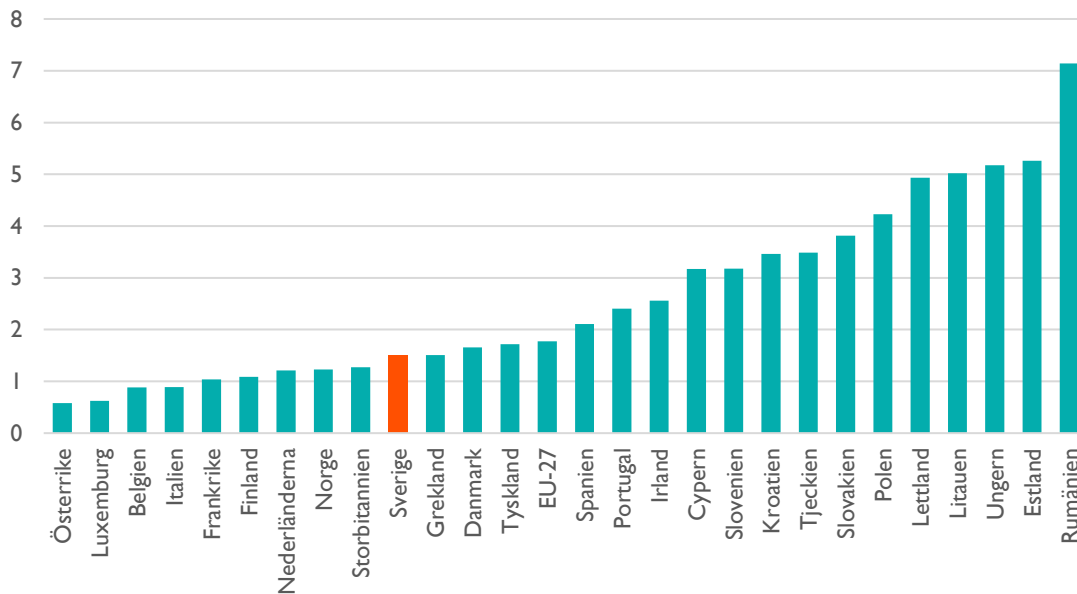
I ett internationellt perspektiv har svensk ekonomi haft en svag utveckling under de senaste åren (se diagram 5). Sveriges tillväxt per person var en av de lägsta i hela EU innan coronapandemin bröt ut. Den disponibla inkomsten per capita har utvecklats svagt under de senaste åren i Sverige och den svaga tillväxten återspeglas i den svenska löneutvecklingen sedan år 2014 (se diagram 6 och 7). På sin höjd kan man säga att hushållens ekonomi har utvecklats svagt till medelmåttigt under Magdalena Anderssons tid som finansminister. Hon har misslyckats med att ge svenska folket mer välstånd och välfärd.

Diagram 5. BNP-utveckling per capita, år 2014 till 2020, procent (köpkraftsjustering, fasta priser)

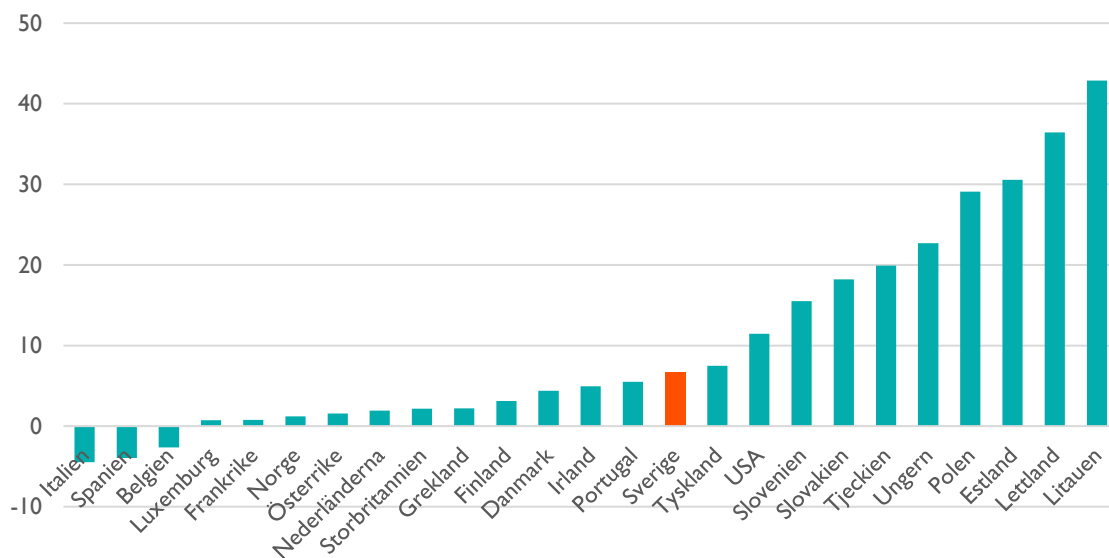
Källa: OECD

Diagram 6. Genomsnittlig förändring av disponibel inkomst per capita 2014-2019, procent

Källa: Eurostat

Diagram 7. Utveckling av genomsnittlig årslön 2014-2020, procent (justerat för prisutveckling)

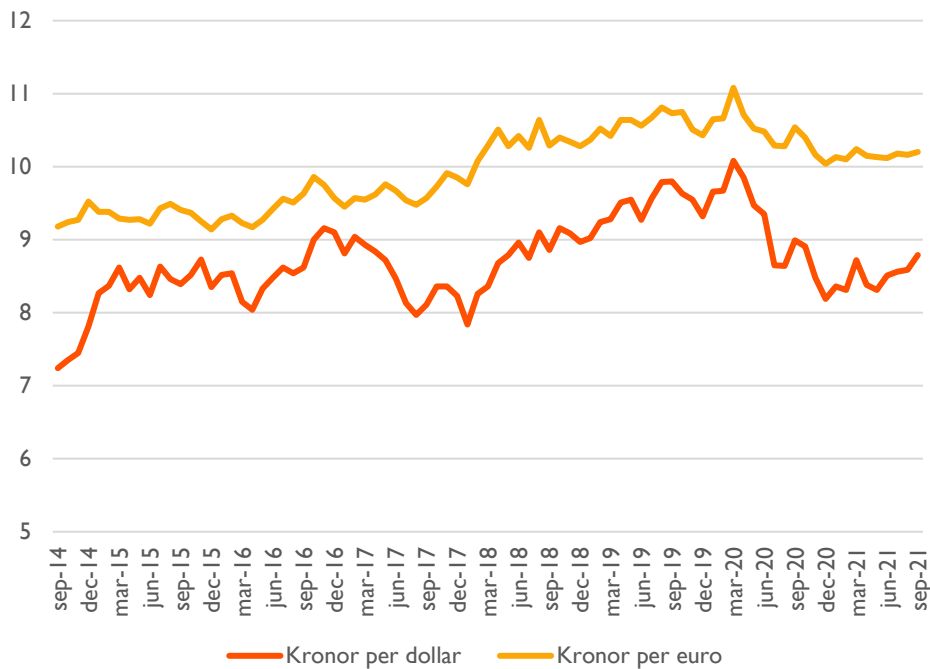

Källa: OECD

En generell indikator för den ekonomiska politiken är kronkursen. Den svenska kronan har tappat i värde jämfört med början av 2010-talet, särskilt under senare år (se diagram 8). Den låga räntan räcker inte som förklaring. När omvärlden tittar på Sverige ser de ett land med allvarliga problem. Produktiviteten faller, integrationen har fallerat, tillväxten är låg och

statens kärnuppgifter fungerar inte. Det leder till en lägre värdering av svenska tillgångar, vilket slår igenom i växelkursen och försvagar hushållens samlade köpkraft.

Diagram 8. Växelkursutveckling, svenska kronor per valutaenhet

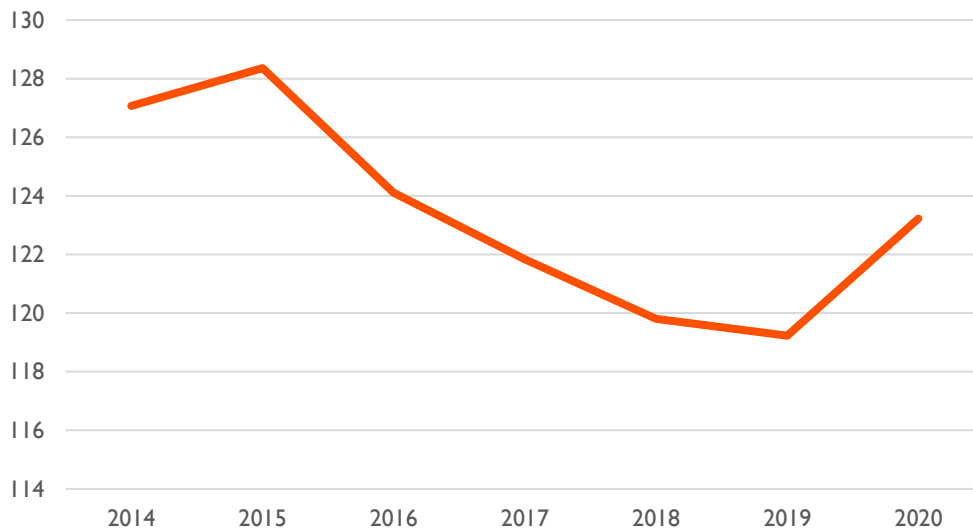

Källa: Riksbanken

Efter så väl Göran Perssons regeringar som efter Alliansregeringarna har Sveriges offentliga finanser varit starka. Samtidigt har många länder haft utarmade offentliga finanser. Sverige har haft närmast unika förutsättningar att stimulera ekonomin under krisen. Under ledning av Elisabeth Svantesson (M) har riksdagen fått krispaket på plats, vilket också lett till att svensk ekonomi kunde stabiliseras mer under krisåret 2020 än de flesta andra EU-länder.

Som framgår av diagram 9 har dock Magdalena Anderssons ekonomiska politik strukturellt försvagat Sverige från år till år jämfört med övriga EU.

Diagram 9. Sveriges BNP per capita som andel av EU-snittet, procent

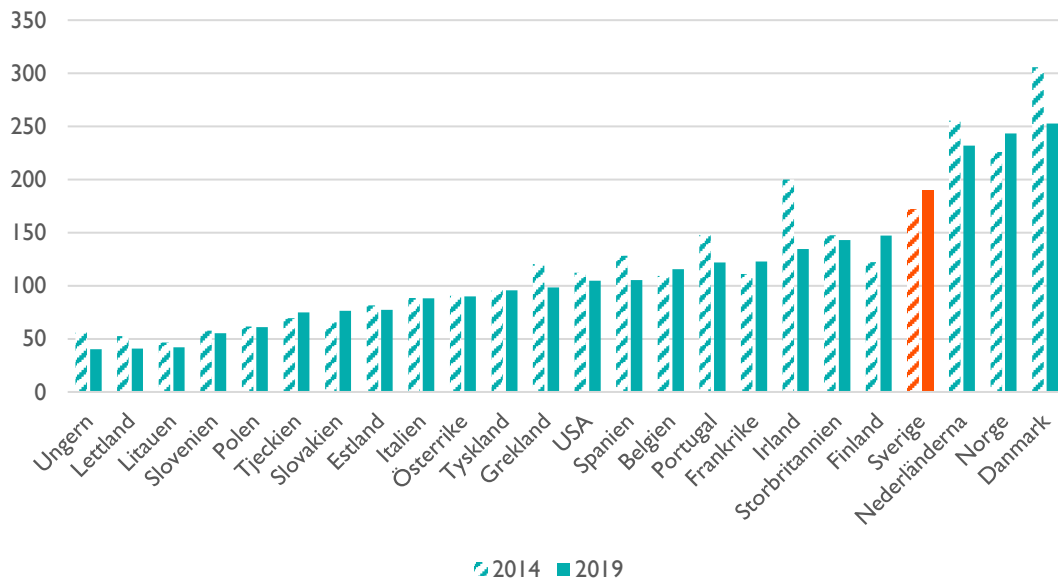
Källa: Eurostat

3. Ökade risker i ekonomin

Socialdemokraterna har tidigare skapat allvarliga problem för svensk ekonomi med skatthöjningar och devalveringar. Det orsakade i 90-talets början ett krisförlopp med omfattande nedskärningar i välfärden och hög arbetslöshet som följd. Hundratusentals människor förlorade jobbet. Kvaliteten och tillgängligheten i välfärden fick lida svårt. Magdalena Andersson fastslagna väg i den ekonomiska politiken innebär att de risker Socialdemokraterna tidigare har skapat för svensk ekonomi är på väg att återupprepas.

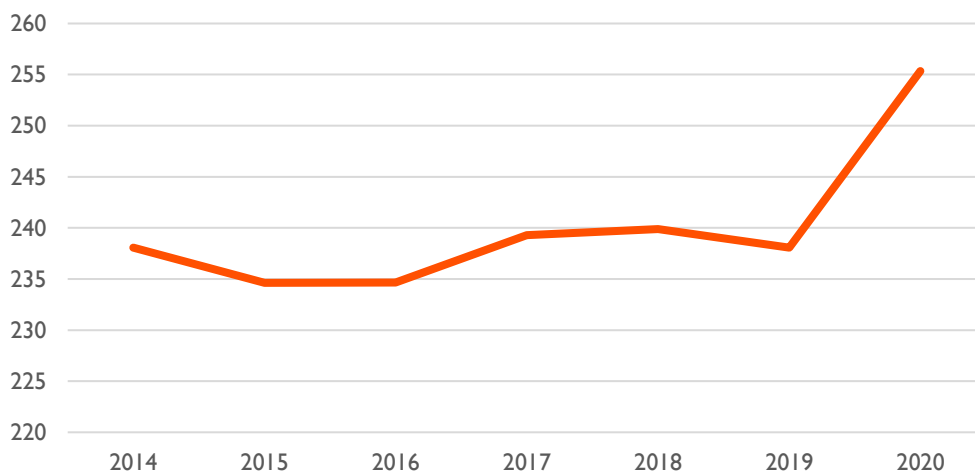
Magdalena Andersson saknar konkreta reformförslag för att stärka ekonomin och hotar med sämre villkor för investeringar och företagande. De svenska hushållens skuldsättning är hög. Det finns få länder i EU där skuldsättningen sedan år 2014 har ökat så tydligt som i Sverige – något som har skett från en redan hög nivå för Sveriges del (se diagram 10). Pandemikrisens ekonomiska skadeverkningar har försvagat Sverige ytterligare i frånvaron av strukturreformer och i kombination med ytterligare skatthöjningar och bidragshöjningar.

Diagram 10. Hushållens skuldsättning som andel av disponibel inkomst, procent

Källa: OECD

Diagram 11. Sammantagen skuldsättning hushåll, offentlig sektor och icke-finansiella bolag (Sverige), procent

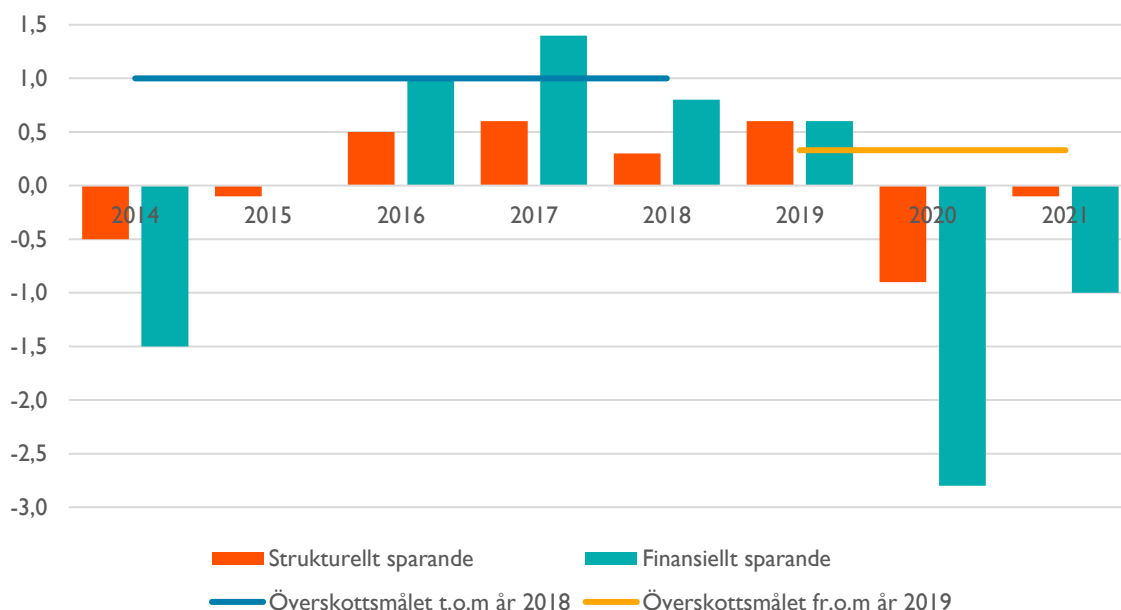

Källa: SCB

Magdalena Andersson driver på för att försvaga skyddsvallarna i ekonomin. När Magdalena Andersson blev finansminister tog hon bort två tredjedelar av överskottsmålet och har drivit att överskottsmålet ska avskaffas i sin helhet. Det skapar risker och gör Sverige mer sårbart inför framtida kriser.

En enda gång har överskottsmålet nåtts sedan Magdalena Andersson tillträdde som finansminister – det var år 2019 när Sverige styrdes på Moderaternas och Kristdemokraternas budget (se diagram 12).

Diagram 12. Strukturellt sparande och finansiellt sparande, procent

Källa: KI

För att överskottsmålet ungefärligen ska uppfyllas ska det strukturella sparandet (orangea staplarna) inte avvika väsentligt och över tid från den målsatta nivån.

4. Felaktiga prioriteringar har skadat Sverige

Sveriges avancemang till ett av världens rikaste länder har varit möjlig tack vare teknisk kompetens. En välutbildad arbetskraft skapade innovationer och effektivitet, såväl bakom skrivborden som på industrigolven. Det gav arbetstillfällen och bra löner till alla. Nu är verkligheten annorlunda. Universiteten har ett brett utbud av utbildningar som vare sig leder till jobb eller utveckling. Magdalena Andersson prioriterar stora resurser på uppgifter som inte har med utbildningarnas kvalitet att göra.

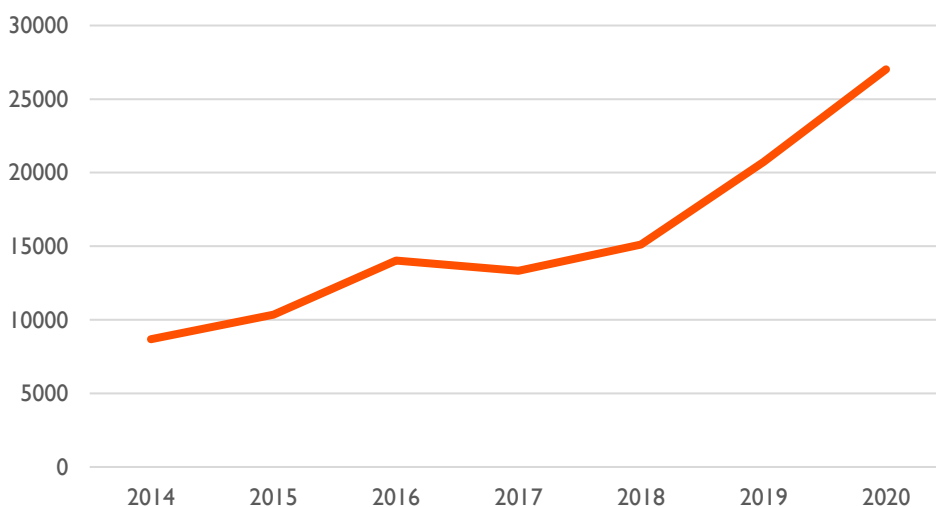
Satsningar på förbättrad kunskapsförmedling i skolan har uteblivit sedan den rödgröna regeringen tillträdde för sju år sedan. Bara under år 2021 saknade omkring 16 000 elever behörighet till gymnasiet, vilket motsvarar omkring av 14 procent av alla niondeklassare. Mer än var femte elev som börjar ett yrkes- eller högskoleförberedande program går ut med ofullständiga betyg eller avslutar inte sina studier. Sverige utexaminerar idag färre civilingenjörer än för 15 år sedan.

Sverige plågas av allvarlig brottslighet på bred front – allt ifrån omfattande brott mot välfärdsystemen till våldsamt gängkriminalitet som utövar makt över hela stadsdelar. Fusket med folkbokföringen och falska identiteter möjliggör välfärdsbrottslighet och försvårar polisens arbete. Sverige ligger högst i Europa vad avser dödligt skjutvåld. I inget annat land återfinns en ökning vad gäller dödligt skjutvåld likt den i Sverige under de senaste åren. Ungdomsrånen har sedan år 2014 ökat på ett drastiskt sätt. Den upplevda otryggheten är på höga nivåer (se diagram 16).

Magdalena Andersson har vägrat vidta verkningsfulla åtgärder mot problemen kring folkbokföringen och samordningsnumren. Skatteverket uppskattar att omkring 200 000 personer är skrivna på felaktiga adresser i Sverige. Fusket med folkbokföringsuppgifter är en avgörande faktor i den organiserade brottslighetens verksamhet. Trots problemen har Magdalena Andersson vägrat att genomföra en folkräkning, trots initiativ i riksdagen från bland annat Moderaterna.

Omkring 20 miljarder kronor betalas årligen ut felaktigt från de svenska välfärdssystemen. Utöver den faktiska kostnaden det medför staten, bidrar problemen till ökad misstro inför den gemensamma välfärdens robusthet och ger kriminella en grundinkomst som ofta bidrar till att möjliggöra annan grov kriminell verksamhet. De kriminella använder sig av allt mer avancerade brottsupplägg för att utnyttja myndigheterna och välfärdsstatens förmåner. Antalet anmälda bidragsbrott har ökat med nästan 200 procent de senaste tio åren (se diagram 13).

Diagram 13. Anmälda bidragsbrott, antal

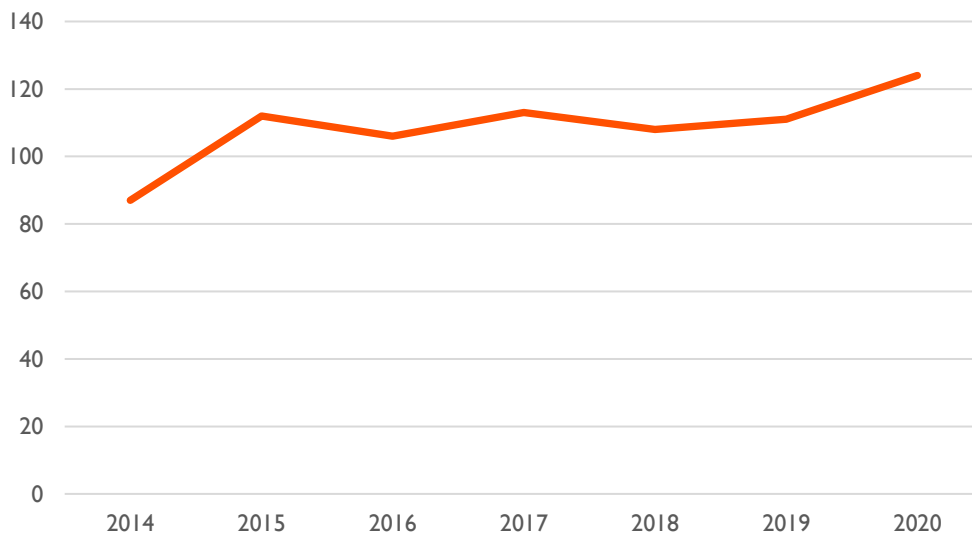

Källa: Brå

Det dödliga våldet ligger just nu på rekordnivåer i Sverige (se diagram 14). Barn och ungdomar rekryteras av kriminella i en oroväckande omfattning men faller även offer för kriminaliteten i allt större utsträckning, vilket återspeglas i den kraftiga ökningen av personrån som drabbar barn (se diagram 15).

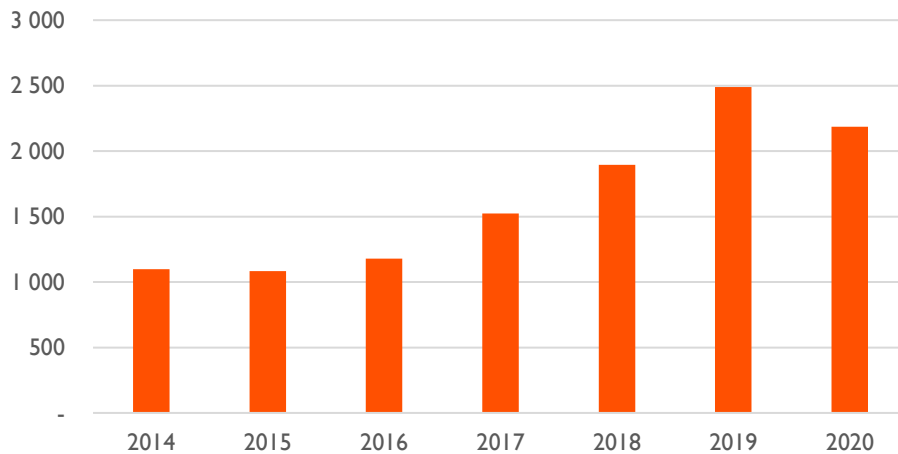
Magdalena Anderssons politik bidrar även till att försvaga det förebyggande arbetet för att förhindra att unga väljer den kriminella banan. Utbyggda bidragssystem befäster utanförskapsområden där kriminaliteten frodas. Socialdemokraternas främsta skolpolitiska förslag om vinstförbud för friskolor hotar nedläggning av väl fungerande och uppskattade skolor i hela landet. Förslaget kommer äventyra framtiden för de skolor som är bland de allra bästa i landet vad gäller att erbjuda en trygg skolmiljö med ordning och reda och fokus på kunskapsförmedling. Få saker skapar så stora risker för barn och unga som är i riskzonen att välja den kriminella banan som att driva en politik som hotar deras möjlighet till en god och trygg skolgång.

Diagram 14. Konstaterade fall av dödligt våld, antal

Källa: Brå

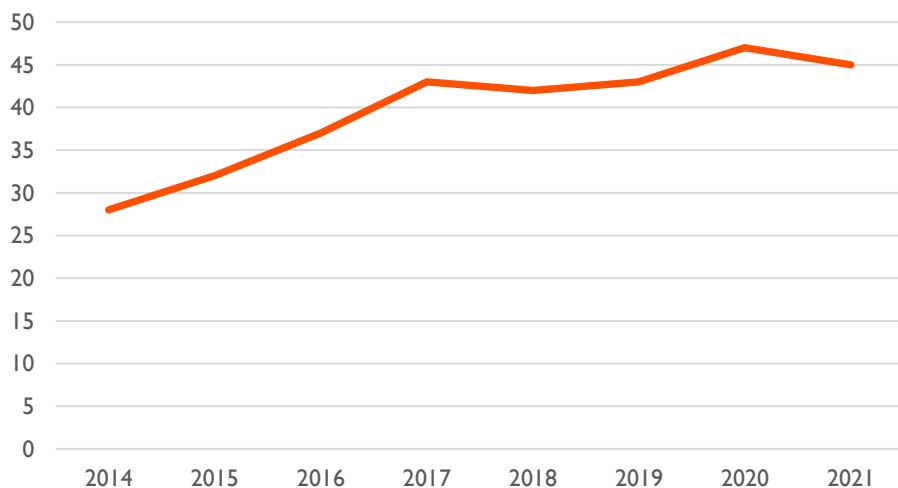
Diagram 15. Anmälda rån mot privatperson under 18 år, antal

Källa: Brå

Antalet poliser i yttre tjänst har minskat under de senaste tio åren. Sverige har idag tredje lägst polistäthet i EU. Med Magdalena Anderssons budgetprioriteringar ser Sverige ut att missa polismålet om 10 000 fler poliser till år 2024. Lönesatsning för landets poliser för att stärka yrkets attraktivitet saknas också i Magdalena Anderssons budgetprioriteringar. I Anderssons senaste budget satsades mer resurser på en ny ledighetsvecka än på rättsväsendet. Som framgår av diagram 16 har andelen som oroar sig över brottsligheten ökat med Magdalena Anderssons prioriteringar.

Diagram 16. Andel som oroar sig i stor utsträckning över brottsligheten i samhället, procent

Källa: Brå

5. Från ordning och reda till ekonomisk-politisk sveda

Magdalena Andersson har ägnat sju år åt att nedmontera arbetslinjen. Skatter höjs systematiskt samtidigt som bidragssystemen byggs ut. Magdalena Anderssons skattehöjarpolitik är först och främst ett slag mot den svenska strävsamheten, mot flit och ansträngningar. Den gör det mindre lönsamt att arbeta och försvårar entreprenörskap och företagsamhet och minskar därmed möjligheterna till en stark tillväxt. Med höjda skatter tillåts även offentliga utgifter med låg nytta att öka. Sverige har dessutom idag bland de högsta marginalskattegraderna på arbete i OECD.

Magdalena Andersson har dessutom under år 2021 presenterat en ny ekonomisk-politisk agenda med en rad höjda och nya skatter som kommer att drabba hushåll och företag i stor utsträckning. Programmet omfattar bland annat nedmonterat jobbskatteavdrag, höjd skatt på pensionssparande, minskat RUT-avdrag och avtrappade ränteavdrag. I samma manifest utlovar Magdalena Andersson omfattande skattehöjningar på investeringar och jobbskapande.

Magdalena Andersson har under sin tid som finansminister uppmärksammats för sin aversion mot Finanspolitiska rådet och rådets utvärderingar av finansministerns politik. Och kritik från bland annat Finanspolitiska rådet och Konjunkturinstitutet har riktats återkommande mot Anderssons ekonomiska politik.

Anderssons skepsis mot utvärderingar och bedömningar av finanspolitiken följer en socialdemokratisk tradition – den tidigare S-regeringen under 00-talet lade exempelvis ner Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi (ESO). Magdalena Andersson och Socialdemokraterna har en historia av att på olika sätt minska transparensen och manipulera statistiken.

Det är viktigt att värna regler för hur kostnader och förväntade effekter av politiken ska redovisas. Kontrollmekanismer och oberoende utvärderingar är betydelsefullt för att säkra transparensen kring olika politiska åtgärder. Så att reformerna kan utvärderas och fungera som beslutsunderlag för bättre politik.

När Magdalena Andersson blev finansminister avvecklade hon redovisningen av olika reformers påverkan på ekonomin. Bedömningar av enskilda åtgärders förväntade effekt på sysselsättningen har övergetts till förmån för de mest banala och diffusa prognoser – om ens det. När Magdalena Andersson blev finansminister tog hon bort två tredjedelar av

överskottsålet och har drivit att överskottsålet ska avskaffas i sin helhet. Dessutom bryter hon år efter år mot det försvagade mål hon själv satt upp.

Magdalena Andersson försöker att dölja eventuella effekter av sin politik, motarbetar utvärderingar av reformer och försvagar skyddsvallarna i ekonomin. Den sortens politiska ledarskap skapar risker för Sverige, utöver de negativa konsekvenser som själva politiken för med sig.

Magdalena Andersson kommer gå till historien som en finansminister som kunde leva på sina företrädares framgångar, men som genom sin egen politik försvagade Sveriges position.